

ks. dr hab. Witold Ostafiński
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydział Teologiczny
Katedra Homiletyki i Komunikacji Religijnej

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

o. mgr lic. Idziego Rafała Soroburskiego OFM

**pt. *Przepowiadanie słowa Bożego w Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci
Mniejszych w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne.***

Katowice 2021, ss. 279

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Instytut Nauk Teologicznych

Promotor: ks. prof. dr. hab. Leszek Szewczyk

1. Znaczenie podjętej problematyki

Współczesna odnowa duszpasterskiej działalności Kościoła zainicjowana na Soborze Watykańskim II objęła swoim zasięgiem także posługę kaznodziejską. Fundamentalną funkcją Kościoła jest bowiem przepowiadanie słowa Bożego, które jest głównym zadaniem biskupów (por. KK 25; DB 12) i prezbiterów (por. DK 4). To ich zadaniem jest „prowadzić dalej dzieło samego Chrystusa, który przyszedł na świat, żeby dać świadectwo prawdzie” (KDK 3).

Dokumenty soborowe i posoborowe przypominają, że istotą kościelnego przepowiadania ma być autentyczne słowo Boże. Treść objawiona przez Boga, a zawarta w Piśmie świętym i Tradycji winna być należycie poznana poprzez gruntowne studium naukowe i modlitewne kaznodziei, którego zadaniem jest tę ponadczasową i niezmienną treść uwolnić od czasowo uwarunkowanej formy, i tak przełożyć na język i pojęcia współczesne, aby była zrozumiała dla słuchacza, a jednocześnie wbudowana w aktualną rzeczywistość, stała się żywym słowem Bożym, kształtującym aktualny etap dziejów zbawienia, stanowiący odpowiedź na problemy dzisiejszych ludzi. Tak więc przepowiadanie ma na celu przede wszystkim budzenie i pogłębianie wiary, która rodzi się z tego, co się słyszy (por. Rz 10, 17). Z wiarą w sposób integralny związany jest i z niej wypływa proces wewnętrznej przemiany, czyli nawrócenia, które prowadzi do zmiany sposobu myślenia, działania, hierarchii wartości i moralnej oceny. Ostatecznie celem przepowiadania staje się wejście – przez wiarę i przemianę

– w wewnętrzną wspólnotę z Bogiem i z ludźmi. Kaznodziejska służba wierze musi objąć całego człowieka, a więc wszystkie jego psychiczno-duchowe władze: rozum, wolę, sumienie, uczucia. Współczesny kryzys wiary ma swoje podłoże raczej w woli i uczuciach, aniżeli w intelekcie człowieka. Jak pisał jeden z głównych teoretyków XX wiecznej homiletyki *tylko przekonany kaznodzieja może przekonać słuchaczy, tylko wstrząśnięty może wstrząsnąć, tylko zapalony może zapalić do aktu wiary i do życia w wierze chrześcijańskiej* (Z. Pilch).

Do istoty przepowiadania należy również świadectwo składane przez głosiciela ewangelii. Na głoszonym słowie Bożym wyciskają swe znamiona nie tylko walory intelektualne, poznawcze, moralne, osobowościowe kaznodziei, ale również te związane z posiadaniem *habitualnie* czy też przyjętym przez niego charyzmatem.

Jak zatem wygląda w teorii i praktyce realizacja soborowych i posoborowych idei, zamierzeń i zaleceń związanych z posługą głoszenia słowa Bożego? Próbą odpowiedzi na to pytanie jest przedstawiona do oceny niniejsza rozprawa doktorska.

2. Struktura rozprawy

Całość rozprawy doktorskiej o. mgra lic. Idziego Soroburskiego liczy 279 stron wydruku komputerowego. Na zasadniczy korpus pracy składa się wstęp, pięć rozdziałów i zakończenie. Tekst główny poprzedzono poprawnie i przejrzysto sporządzoną stroną tytułową, spisem treści i wykazem skrótów. Całość pracy zamyka spis bibliograficzny, aneks oraz spis tabel i wykresów.

We wstępie rozprawy (s. 10 -17) uzasadniono wybór tematu i nakreślono jego tło, wskazano na jego aktualność i zasadność. Poprawnie sformułowano problem badawczy, przedstawiono własną problematykę badawczą, zastosowane metody badań, strukturę rozprawy i jej zawartość treściową.

Określony we wstępie problem badawczy Doktorant zaprezentował na kanwie pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale (s.18-59) o charakterze wprowadzającym przedstawiono *Prowincję Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci mniejszych w Polsce*, krótką historię zakonu i prowincji, podstawy prawne franciszkańskiej wspólnoty, schemat struktur zakonnych, stan personalny i duszpasterski prowincji oraz jej struktury formacyjne.

Rozdział drugi (s.60-101) poświęcony został sprawie formacji kaznodziejskiej w prowincji, i dokumentów kodyfikujących jej etapy. Rozdział trzeci (102-156) omawia podstawowe elementy związane z przepowiadaniem słowa Bożego w liturgii, natomiast rozdział czwarty (157-220) w kontekście pozaliturgicznym. Oba te rozdziały (najciekawsze) oparte są o analizę

odpowiedzi uzyskanych w badaniach ankietowych. Zwieńczeniem tej części dysertacji jest uwydatnienie cech charyzmatu kaznodziejstwa franciszkańskiego.

Rozdział piąty (221-237) zawiera cenne wnioski i postulaty homiletyczne wynikające z analizy danych przedstawionych i omówionych we wcześniejszych rozdziałach.

W zakończeniu rozprawy (s. 238-242) Autor dokonał podsumowania i oceny wyników analiz i badań ankietowych zaprezentowanych w poszczególnych rozdziałach. Wyłonił także specyfikę pracy podkreślając jej walor oryginalności, który jest cennym i konstruktywnym elementem progresu naukowego.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

Niewątpliwym osiągnięciem, będącym jednocześnie nowością rozprawy jest całościowe i wyczerpujące ujęcie wielowarstwowego, skomplikowanego a zarazem permanentnego procesu posoborowej odnowy posługi przepowiadania słowa Bożego na przykładzie Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce. Jak słusznie podkreślono w tekście dysertacji „soborowe *aggiornamento* trwa nieprzerwanie od 50 lat. Jest ono również jednym z owoców odnowy studiów biblijnych zainicjowanych w początkach XX w.”.

Ważnym i oryginalnym osiągnięciem rozprawy jest ukazanie wkładu i specyfiki franciszkańskiego charyzmatu w duszpasterstwo, które opiera się na świadomości wyższości i pierwszeństwa ewangelizacji przed praktyką sakramentalną i pobożnościową. Opracowanie skupia się na ukazaniu inspiracji płynących z nauczania ojców soborowych, papieży, wskazań zawartych w dokumentach Kościoła, znajdujących odzwierciedlenia w odnowie życia zakonnego, tożsamości zakonnej oraz dowartościowaniu i włączeniu charyzmatu zakonnego do wypełniania dzieł ewangelizacyjnych i apostoelskich. Jak podkreśla Autor rozprawy kaznodzieje Zakonu Braci Mniejszych „zjednoczeni w Kościołem Rzymskim, na mocy ślubu posłuszeństwa i przykładu samego św. Franciszka z Asyżu, włączyli się w dzieło przepowiadania słowa Bożego”, czyniąc to zwykle przez takie formy kaznodziejskiego oddziaływania jak: homilię, kazanie, formację biblijną, misje ludowe, rekolekcje, dni skupienia, konferencje i katechezy.

Dzięki rzetelnej analizie dokumentów Kościoła i homiletycznej literatury przedmiotu Doktorant stworzył trafny kwestionariusz badawczy, umożliwiający dokonanie bliższej analizy osoby kaznodziei franciszkańskiego i stanu kaznodziejstwa realizowanego w prowincji. Warto zauważyć, że kwestionariusz ten zawiera 32 pytania i obejmuje, aż 5 grup tematycznych odnoszących się do charakterystyki osoby kaznodziei, formalnej i materialnej strony

przepowiadania, jego franciszkańskiej specyfiki oraz formacji kaznodziejskiej podejmowanej na szczeblu prowincjalnym lub indywidualnym.

Recenzowana praca jest oryginalnym głosem w dyskusji na temat realizacji soborowej i posoborowej idei duszpasterskiej działalności kościoła w dziele skuteczniejszej ewangelizacji i stawia sobie za cel próbę uchwycenia franciszkańskiej specyfiki przepowiadania słowa Bożego we współczesnej rzeczywistości Kościoła i śląskiej prowincji.

Rozprawa rzeczowo ujmuje i naświetla sformułowany holistycznie we wstępie problem badawczy, bez zbędnego rozbudowywania części teoretycznej. Każdy z pięciu rozdziałów zawiera treści rzeczowe, wręcz konieczne do uzasadnienia i umotywowania teologicznych wywodów oraz praktycznych wniosków badawczych.

Należy zauważyć, że Autor w przygotowanie rozprawy włożył wiele wysiłku. Zgromadził znaczną bazę źródłową, zadawałający zestaw literatury pomocniczej oraz przeprowadził w kilku etapach badania ankietowe, cenne szczególnie dla lokalnej wspólnoty monastycznej. Dzięki temu recenzowana praca zwłaszcza w swej części empirycznej jest interesującym studium badawczym nie tylko dla teologa - homilety, ale także dla praktyka homilisty i kaznodziei rekolekcyjisty.

4. Ocena formalna rozprawy

O. mgr lic. Idzi R. Soroburski podjął w swej rozprawie ważny i aktualny problem, który zmierzał do ukazania faktycznego stanu przepowiadania słowa Bożego w *Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce* (cel teoretyczny) i ukazania wpływu struktur zakonnych na kształt kaznodziejstwa (cel praktyczny). Tak określony cel badawczy Doktorant starał się konsekwentnie realizować w trakcie prowadzenia naukowego wywodu. Podstawowym źródłem niniejszego opracowania stały się wyniki badań ankietowych przeprowadzone wśród członków prowincji.

Podział treści rozprawy jest przejrzysty i logiczny, wyczerpujący, uporządkowany w koncepcji pięciu rozdziałów. Również podział treści wewnątrz rozdziałów cechuje się przejrzystością i należy uznać go za logiczny i zasadny.

Ważną cechą pracy naukowej jest jej źródłowość. Jak już wspomniano Doktorant zgromadził w pełni wystarczającą bazę udokumentowaną w bibliografii załącznikowej. Zawiera ona dokumenty Kościoła powszechnego i lokalnego, kwestionariusz ankiety badawczej oraz pomocne opracowania.

Przypisy zostały sporządzone w klarownym i powszechnie znanym systemie, który Autor stosuje konsekwentnie w całej rozprawie. Ten sam system został także zastosowany w spisie bibliograficznym.

W pracy naukowej duże znaczenie przywiązuje się do umiejętności syntezy. Recenzowana rozprawa jest świadectwem opanowania tej umiejętności przez Doktoranta, co potwierdza sposób zredagowania i ujęcia jej zakończenia, które nie jest prostym zsumowaniem uzyskanych wyników, ale zawiera wnioski, które stały się pochodną przeprowadzonych badań.

Rozprawa napisana jest w jasnym i zwięzłym stylu. Fakt ten dowodzi, że Doktorant posiadał umiejętność parafrazy i syntezy, bez nadużywania cytacji, a tekst ciągły został trafnie oddzielony akapitami, dzięki czemu lektura staje się łatwiejsza i przejrzysta w układzie graficznym. Autor rozprawy wykazał się dużą troską o staranność językową, stylistyczną tekstu. Szczególnie cenne są tabele i zestawienia liczbowe oraz procentowe prezentowanych wyników badań empirycznych.

5. Uwagi, pytania i problemy do dyskusji

Ważna i aktualna problematyka realizacji soborowej odnowy duszpasterskiej działalności Kościoła, także w aspekcie kaznodziejskim, skłania do podjęcia wielu ciekawych dyskursywnie tematów w ich wymiarach naukowych i duszpasterskich oraz zgłoszenia uwag, i postawienia pytań co przedstawionych dokonaniach, i zaprezentowanych wyników badań.

1. W opisie przeprowadzonych etapów badań ankietowych zawarta jest informacja, że „do prawie każdego klasztoru w Polsce autor dysertacji dostarczył kwestionariusz ankiety” (s.13), ale dlaczego nie dostarczył do wszystkich? Dalej Autor informuje, że rozesłał kwestionariusz ankiety do 206 braci kapłanów, a jak sam zauważa, wszystkich przebiterów w śląskiej prowincji franciszkanów było 219. Dlaczego więc nie wysłano ankiety do wszystkich? Stan personalny prowincji według *Schematyzmu* z 1 stycznia 2020 r. notuje także 2 biskupów jako członków prowincji (s.47). Czy ich uwzględniono czy pominięto w badaniach ankietowych? Jeśli tak, to dlaczego?
2. Jednym z głównych wyzwań duszpasterskich jest dziś poszukiwanie metody przekazu słowa Bożego, szczególnie w rzeczywistości wirtualnej. Kim zatem powinien być współczesny medialny kaznodzieja: *coachem*, *influencerem*, a może po prostu charyzmatykiem? Czy kaznodzieje franciszkańscy udzielają się w przestrzeni wirtualnej i są do tej pracy formowani?
3. W świetle prowadzonych badań interesujący byłby również aspekt proksemiki kaznodziejskiej czyli relacji przestrzennych między kaznodzieją a słuchaczami oraz

miedzy kaznodzieją a otoczeniem w którym głoszone jest słowo Boże. Rodzaje budowanych przestrzeni interpersonalnych i otoczenie materialne stanowią często rolę ukrytego wymiaru, który decydować może o powodzeniu i niepowodzeniu komunikacyjnym. Jak aspekty te przedstawiają się we franciszkańskim stylu głoszenia słowa Bożego?

6. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska o. mgr lic. Idziego R. Soroburskiego to interesująca lektura badawcza, która wnosi znaczący wkład w rozwój refleksji dotyczącej podjętej problematyki. Jest opracowaniem nowatorskim, twórczym i syntetycznym.

Autor wykazał się umiejętnością prowadzenia wywodu naukowego w zakresie stawiania problemów badawczych, ich rozwiązywania i oceny, krytycznej analizy źródeł, i zdolnością syntezy. Na podstawie zaprezentowanych przesłanek i metod badawczych wyprowadził uprawnione wnioski i wskazania. Dysertacja jest cenną analizą i refleksją badawczą dla teorii i praktyki kaznodziejskiej i próbą holistycznego ujęcia tego zagadnienia.

Biorąc pod uwagę wszystkie walory pracy, przyjęte kryteria oceny, stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska o. mgr lic. Idziego Rafała Soroburskiego OFM pt. *Przepowiadanie słowa Bożego w Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne* odpowiada kryteriom i warunkom stawianym tego typu opracowaniom. Tym samym wnoszę o jej przyjęcie przez Radę Naukową Instytutu Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. Witold Ostafiński

Kraków, 7 września 2021 r.